

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

Београд
411-7/2024

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел. бр. 5581

датум: 1.3.2024.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ
МОНИТОРИНГ УСТАНОВА У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ
МОНИТОРИНГ ЗАВОДА ЗА ИЗВРШЕЊЕ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА

Извештај о посети **Окружном затвору у Смедереву**

Праћење спровођења препорука из Извештаја Европског
комитета за спречавање мучења и нечовечних или
понижавајућих казни или поступака о посети Републици
Србији из 2021. и 2023. год.

Београд, фебруар 2024. године

МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамом разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног јавног позива³, Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ и то: Комитет правника за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Центар за интеграцију младих, Хелсиншки одбор за људска права у Србији, Одбор за људска права Ваљево и КликАктив – Центар за развој социјалних политика.

По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

¹ "Сл. лист СЦГ – Међ. уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС – Међ. уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ Објављен у „Службеном гласнику РС“, бр. 82/22.

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

УСТАНОВА	Окружни затвор у Смедереву (ОЗ Смедерево)
ВРЕМЕ ПОСЕТЕ	9. фебруар 2024. године
ОСНОВ ПОСЕТЕ	Послови НПМ, у складу са чланом 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ЦИЉ ПОСЕТЕ	Праћење спровођења препорука из Извештаја о посети Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (СРТ) Републици Србији из 2021. и 2023. године
ВРСТА ПОСЕТЕ	Редовна посета, по Плану посета за 2024. годину
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Ненајављена посета
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана
САСТАВ ТИМА	Вођа тима: др Наташа Тањевић, заменица заштитника грађана Члан тима: Маја Јовић, Заштитник грађана/Одељење НПМ

САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ

Члановима мониторинг тима пружене су тражене информације, омогућен обилазак просторија, увид у затражену релевантну документацију, као и ненадзирани разговори са осуђеним и притвореним лицима.

Професионално поступање руководства и запослених током посете НПМ представља пример добре праксе у поступању, у складу са законом предвиђеном обавезом сарадње органа са НПМ.

ТОК ПОСЕТЕ

У уводном разговору са управником ОЗ Смедерево представљен је тим и циљ посете, и прибављене поједине информације од значаја за предмет посете. Након тога је тим НПМ обавио разговоре са службеним лицима у Служби за здравствену заштиту, Служби за третман и Служби за обезбеђење и извршио увид у релевантну документацију. Потом је извршен обилазак просторија у којима се налазе осуђени разврстани у затворено одељење, као и обилазак просторија у којима су смештена притворена лица. Том приликом обављени су ненадзирани разговори са око 20 лица лишених слободе. На крају посете, вођа тима НПМ изнела је прелиминарна запажања о обављеној посети руководству.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУКАМА СРТ

1. ПРЕПОРУКА СРТ:

ЦПТ препоручује да српске власти обезбеде да се сви затворски чувари стриктно придржавају одредби утврђених Правилником из 2019. године и да свака примена употребе силе и средстава везивања буде у потпуности документована и подложна ригорозном надзору управе затвора. Даље, сваком затворском чувару треба омогућити редовну обуку о употреби средстава везивања, укључујући технике ручне контроле и вештине деескалације, како би се осигурало да се свим интервенцијама у решавању изазовних затвореника управља професионално.

НАЛАЗ НПМ:

Од почетка године у заводу је евидентирана једна употреба мера принуде, а у прошлој години укупно пет (физичка снага, употреба гумене палице и издвајање).

Извештаји о употреби мера принуде пружају исцрпан опис околности под којима су мере примењене, односно пружају довољно података о разлозима за примену мере принуде и начину њихове примене. На пример, уколико се ради о употреби физичке снаге, у извештајима је наведен податак о техници или захвату и део тела лица лишеног слободе на којем су они примењени, а уколико се ради о употреби гумене палице, наведени су подаци о томе колико је пута употребљена гумена палица и по којем делу тела лица. Најзад, у случајевима где је као основ за примену мере принуде наведен активан отпор лица лишеног слободе, детаљно је наведен и начин на који је тај отпор манифестован. Међу документацијом о примени мера принуде налазиле су се и службене белешке службеника обезбеђења који су применили неку од мера принуде, које садрже податке о околностима конкретног случаја, разлозима за примену мера принуде и начину на који су примењене, као и извештаји о обављеном лекарском прегледу након примене мера принуде.

Извештај о употреби мера принуде попуњавају припадници Службе за обезбеђење који су применили мере, заводски лекар, као и начелник Службе за обезбеђење. Ови формулари, осим података о лицу према којем су мере примењене и службеним лицима која су их применили, датума и времена када је дошло до примене, садрже и део где је потребно уписати разлог за примену мера принуде, начин примене, последице које су настале применом мера принуде, датум и време лекарског прегледа, лица која су обавештена о примени мера принуде, као и мишљење о оправданости примене мера принуде. О употреби мера принуде обавештава се и поступајући судија, односно судија за извршење кривичних санкција.

Према службеним наводима, службеници обезбеђења једном у шест месеци имају обуку о употреби мера принуде, која обухвата и употребу средстава везивања, укључујући и технике ручне контроле и вештине деескалације.

2. ПРЕПОРУКА СРТ:

Комитет понавља своју препоруку да српске власти доставе затворском особљу јасну поруку да физичко злостављање и несразмерно прибегавање средствима принуде и безбедносним мерама нису прихватљиви и да ће се према томе решавати. Комитет посебно препоручује да се предузму одговарајуће мере за унапређење вештина затворског особља у поступању у ситуацијама високог ризика без непотребне употребе силе, посебно пружањем обуке о начинима спречавања криза и смиривања напетости, као и о употреби безбедних метода контроле и спутавања.

Таква обука такође треба да садржи елементе антидискриминације и нетолеранције према притвореним лицима страног држављанства.

НАЛАЗ НПМ:

Према службеним наводима, последњи пут обука за службенике обезбеђења организована је у августу и септембру 2023. године и исту је похађало 19 службеника. Обука је подразумевала физичку обуку, односно начин употребе мера принуде и безбедних метода контроле и спутавања, поступање у случајевима навода о злостављању, као и упознавање са важећим прописима у погледу поступања према лицима лишеним слободе. Обука се организује интерно у заводу.

3. ПРЕПОРУКА СРТ:

Комитет препоручује да Министарство правде Србије озбиљно размотри потребу за повећањем броја запослених и укине забрану запошљавања. Комитет препоручује да исто министарство предузме радње за попуњавање радних места затворских службеника у затворским установама под његовом надлежношћу, обезбеђујући да број запослених затворских службеника буде довољан да гарантује безбедност особља, законске захтеве као што су надзор над свакодневним вежбама на отвореном и пратња ван медицинских установа, као и физички и ментални интегритет свих затворских службеника, као и смањење прекомерног рада и спречавање прекомерног оптерећивања особља.

НАЛАЗ НПМ:

На дан посете у заводу се налазило 161 лице, и то 62 осуђена лица на издржавању казне затвора, 15 прекршајно кажњених и 84 у притвору. У односу на стање из претходних посета овом заводу, током ове посете НПМ је уочио да је значајно повећан број службеника обезбеђења, те да је тренутно ангажовано 29 службеника (од којих су 3 на испомоћи из другог завода), а да је систематизацијом предвиђен број 33. Такође, према наводима управника, завод је исказао потребу за ангажовањем још шест службеника обезбеђења, чиме ће укупан број службеника обезбеђења омогућити несметано функционисање ове службе.

4. ПРЕПОРУКА СРТ:

ЦПТ препоручује српским властима да даље развију понуду режима сврсисходних активности за осуђене затворенике у свим затворима.

НАЛАЗ НПМ:

Током ранијих посета овом заводу, НПМ је констатовао недостатке у спровођењу третманског рада према осуђеним лицима, и указао на потребу за унапређењем третманског рада, као и на потребу да се развије режим сврсисходних активности за осуђена лица.

Током ове посете НПМ је уочио значајно унапређење у раду Службе за третман које се између осталог огледа у следећем: Индивидуални разговори са осуђеним лицима се обављају најмање једном недељно, при чему је уочено да се предузимају активности усмерене ка остваривању индивидуалног програма поступања према осуђеном, без обзира на то да ли је осуђени поднео молбу за разговор или не. Службенице третмана за осуђена лица организују креативне радионице током којих се праве честитке, украсни предмети и сл. Такође, за осуђена лица организована је стручна обука за рад на рачунару у трајању од 35 часова. Обуку су успешно завршила 4 лица која су положила завршни испит и добила сертификат о завршеном курсу основне

информатичке обуке. Завод је Управи исказао потребу да осуђена лица похађају обуке за производњу пецива, вариоце, фризере, цвећаре, месаре и сл.

Службенице третмана су током прошле године спроводиле Општи когнитивно бихевиорални програм у који је било укључено 12 лица и специјализовани програм за зависнике од психоактивних супстанци у који је било укључено шест лица. Осуђена лица имају на располагању и могућност играња шаха и стоног тениса једном-два пута недељно. Све ове активности одвијају се у посетној сали, те је уочено да постоји потреба за посебном просторијом у којој би се несметано одвијао групни рад са осуђеним лицима. Од 30 лица колико се у дану посете налазило у затвореном одељењу, њих 7 је радно ангажовано.

НПМ похваљује наведено и охрабрује руководство и запослене у Служби за третман да наставе са оваквим поступањем и обезбеде што шири спектар третманских облика рада са осуђеницима и сврсисходних активности, те да проактивним приступом мотивишу што већи број осуђеника да се укључе у исте.

НПМ је током претходних посета овом заводу уочио да боравак на свежем ваздуху углавном траје 15-20 минута. Према наводима управника, разлог за наведено био је последица чињенице да је био недовољан број запослених у Служби за обезбеђење у односу на број лица лишених слободе, те да је било отежано обезбедити да свако лице лишено слободе проведе на свежем ваздуху два часа дневно.

Током ове посете уочено је да осуђена лица на свежем ваздуху проводе сат времена дневно.

НПМ има разумевање за то да се у пракси, ниво приступа простору на отвореном може значајно разликовати између различитих категорија затвореника и оних смештених у различитим павиљонима затвора и да до тога понекад долази и због различите доступности одговарајућих простора у различитим деловима затвора. Разлике се, такође, могу оправдати из дисциплинских или безбедносних разлога. Међутим, имајући у виду важеће стандарде, изричите законске одредбе, као и значај боравка на свежем ваздуху за ментално и физичко здравље затвореника, НПМ сматра да би завод морао да предузме мере како би свим затвореницима обезбедио довољно времена на отвореном.

1.

ПРЕПОРУКА

ОЗ Смедерево ће осуђеним лицима разврстаним у затворено одељење омогућити да изван затворених просторија, на свежем ваздуху проведу најмање два часа дневно.

5. ПРЕПОРУКА СРТ:

ЦПТ препоручује да српске власти развију сврсисходан режим за затворенике који су стављени под меру појачаног надзора у циљу промовисања њихове реинтеграције у редован режим. Свака јединица у којој се таква мера извршава требало би да има стални мултидисциплинарни тим састављен од педагога, психолога и социјалних радника. Тим би требало да развије детаљније индивидуалне планове за сваког затвореника и да повећа директну интеракцију са њима кроз мотивационе разговоре.

ЦПТ препоручује да српске власти обезбеде да се свим затвореницима који су под мером појачаног надзора обезбеде јасне и брзе информације о трајању мера. Даље, препоручује се да сви прегледи смештаја треба да укључују састанак лицем у лице

између затвореника и затворског особља пре него што се да било каква препорука управи затвора.

НАЛАЗ НПМ:

У тренутку посете није било лица која су под мером појачаног надзора. Међутим, НПМ је уочио да се у једној спаваоници у затвореном одељењу завода налазило 10 осуђених лица која се не налазе у истом режиму као и остала осуђена лица у затвореном одељењу (не користе просторије за дневни боравак, немају контакт са осуђеницима из других спаваоница, највећи део дана проводе закључани итд). Реч је углавном о лицима против којих је покренут дисциплински поступак, и која су у ову спаваоницу смештена до окончања дисциплинског поступка.

Међутим, ова осуђена лица борава у просторији која не испуњава услове у погледу величине и броја квадрата за свако осуђено лице, имајући у виду да је површине око 15 квадратних метара, а да се у њој налазе троспратни кревети (са три лежаја) те да једно лице спава на поду, на начин што се у време за спавање склопи сто који се налази на средини спаваонице и постави душек на којем спава осуђено лице. Мокри чвор унутар спаваонице постоји, зидом и вратима је одељен од остатка просторије. Туширање осуђеницима је омогућено три пута недељно, а према наводима осуђеника, топле воде има довољно. Осим недостатка простора и пренатрпаности, у просторији је приметан недостатак свежег ваздуха.

НПМ посебно скреће пажњу на чињеницу да је проблем пренасељености смештајних капацитета присутан и у осталим спаваоницама у затвореном одељењу завода у којима се такође налазе и троспратни кревети, а шест лица нема засебан лежај, већ спавају на душеку на поду.

2.

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Смедерево неће се користити троспратни кревети, односно избациће се из употребе трећи лежај кревета.

3.

ПРЕПОРУКА

ОЗ Смедерево ће свим лицима лишеним слободе омогућити засебан лежај, односно кревет.

6. ПРЕПОРУКА СРТ:

ЦПТ препоручује српским властима да развију одговарајуће програме психосоцијалне рехабилитације за затворенике погођене менталним поремећајима.

НАЛАЗ НПМ:

Према службеним наводима постоји једно осуђено лице са менталним поремећајима и истом се посвећује посебна пажња. Осим похађања основне школе, са овим лицем поред учитељице, свакодневно обавља разговор и специјални педагог, укључен је у креативне радионице, омогућава му се да се бави сликањем и израдом украсних предмета и сл.

7. ПРЕПОРУКА СРТ:

Комитет препоручује српским властима да свим новопридошлим лицима у затвору пруже могућност једног кратког телефонског разговора са чланом породице у оквиру процедуре пријема. Даље, треба размотрити увођење употребе VoIP

комуникације за стране затворенике, како би одржавали контакт са својим породицама у иностранству.

НАЛАЗ НПМ:

Сваком новопримљеном осуђеном лицу или прекршајно кажњеном лицу се омогућава да остваре први телефонски позив тако што им се уручи телефонска картица у те сврхе, што су потврдили и осуђеници са којима је тим НПМ обавио ненадзирани разговоре. Када је реч о странцима, њих у тренутку посете није било у заводу, а према службеним наводима, мали број странаца је боравио у заводу у претходном периоду и то у кратком трајању (15 дана). Према службеним наводима, употреба VoIP комуникације је отежана услед лоше интернет везе на нивоу целе установе.

8. ПРЕПОРУКА СРТ:

ЦПТ позива српске власти да развију свеобухватну стратегију за пружање помоћи затвореницима са проблемима повезаним са дрогом (као део шире националне стратегије о дрогама) у светлу горе наведених напомена, као и релевантних публикација реномираних међународних тела.

НАЛАЗ НПМ:

Иако постоји специјализовани групни програм за зависнике од психоактивних супстанци, према службеним наводима, постоје тешкоће у формирању група за спровођење овог програма. У последњој групи било је шест осуђеника који су похађали овај програм од којих су три лица исти успешно завршила. Завод нема стално запосленог лекара специјалисту психијатрије, али је исти ангажован по уговору и у завод долази једном недељно, а по потреби и чешће. Лица са којима је НПМ обавио разговоре су навела да имају могућност разговора са психијатром.

9. ПРЕПОРУКА СРТ:

ЦПТ позива српске власти да предузму неопходне кораке, укључујући и законодавну природу, како би се осигурало да затвореници у притвору добију редован и чест приступ телефону. Даље, треба предузети мере како би се осигурало да сви осуђени затвореници имају користи од додељених телефонских права повећањем броја доступних телефона.

НАЛАЗ НПМ:

Осуђена лица која се налазе у затвореном делу завода, а са којима је тим НПМ обавио разговоре, навела су да имају могућност телефонирања четири пута недељно по 15 минута, да се око термина телефонирања међусобно договарају и да не постоје проблеми у вези са остваривањем овог права.

Када је реч о притвореним лицима, телефонски разговори са обављају уз сагласност поступајућег суда. Већина притворених лица је навела да им наведено није одобрено.

10. ПРЕПОРУКА СРТ:

Комитет препоручује да све лекове дистрибуира здравствено особље и да затвореници ни под којим околностима не смеју обављати такав задатак.

ЦПТ препоручује српским властима да провере да ли је за све затворенике загарантовано давање лекова које захтева њихово здравствено стање; то имплицира да би средства додељена затворима требало да буду довољна да омогуће бесплатно давање лекова затвореницима.

НАЛАЗ НПМ:

У Служби за здравствену заштиту раде два лекара по уговору о делу и то један лекар опште праксе и један лекар специјалиста психијатрије. Два медицинска техничара су стално запослена и према њиховим наводима терапију лековима искључиво дели медицинско особље, а ово су потврдила и лица лишена слободе са којима је тим НПМ разговарао.

Све лекове који се налазе на листи лекова који се прописују и издају на терет средстава обавезног здравственог осигурања имају у довољној количини и редовно их требају.

11. ПРЕПОРУКА СРТ:

Комитет понавља своју препоруку да записник састављен након медицинског прегледа увек треба да садржи: приказ изјава дате особе које су релевантне за лекарски преглед (укључујући његов / њен опис здравственог стања и све наводе о злостављању), потпуни приказ објективних медицинских налаза заснованих на детаљном прегледу, и запажања здравственог радника у светлу напред наведеног указујући на доследност свих изнетих навода и објективних медицинских налаза.

НАЛАЗ НПМ:

Тим НПМ је увидом у Извештаје лекара о повредама уочио да се у њима бележе наводи лица о начину настанка повреда, оне се описују, уцртавају у образац шеме тела и фотографишу. Наведени Извештај лекара о повредама садржи и део „мишљење лекара о повезаности навода о начину настанка повреда и нађених повреда“ који лекар уредно попуњава. Међутим, подаци о начину настанка повреда, које даје лице лишено слободе приликом лекарског прегледа, не садрже детаљне наводе лица о околностима под којима је дошло до повреде, а ни детаљан опис повреда, односно, не садржи детаљније податке, у смислу навођења ближих карактеристика повреде (изглед, величина, прецизнија локализација, број и др). Поред тога, подаци су написани веома нечитко што отежава утврђивање њихове садржине.

НПМ на овом месту истиче важност лекарског прегледа и улоге заводског лекара, који је вероватно прво лице којем се потенцијална жртва злостављања може пожалити на лоше поступање према њему. Лекари дају изузетан допринос у борби против злостављања лица лишених слободе детаљним евидентирањем како навода лица о начину настанка повреда тако и њиховим детаљним описивањем. Само такви медицински докази омогућавају адекватну истрагу евентуалних случајева злостављања и утврђивање одговорности учинилаца.

4.

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Смедерево лекар ће Извештаје о повредама попуњавати читко, уносиће детаљне и конкретне наводе лица лишених слободе о начину настанка повреда и детаљније описивати карактеристике уочених повреда (изглед, величина, прецизнија локализација, број и др.).

У Служби за здравствену заштиту нема стално запосленог лекара, већ лекар који је по уговору ангажован долази 2 до 3 пута недељно у редовним околностима, а по потреби и чешће што обухвата и викенде као и дане празника. Ипак, понекад се дешавају ситуације када исти није у могућности да из објективних разлога дође у завод и обави први лекарски преглед по пријему у завод. У тим случајевима, позива се служба хитне

медицинске помоћи, те лекар из ове службе, између осталог, документује и уочене повреде и попуњава извештај лекара о повредама.

12. ПРЕПОРУКА СРТ:

ЦПТ препоручује да сви новопридошли затвореници унутар казнено-поправног система Србије буду подвргнути систематском прегледу на туберкулозу и добровољном тестирању на ХИВ и хепатитис Б и Ц у року од 24 сата од пријема.

НАЛАЗ НПМ:

Када је реч о туберкулози, свако лице лишено слободе при пријему пролази тзв. брзи скрининг на туберкулозу кроз попуњавање упитника, па уколико се на основу одговора посумња на евентуално постојање туберкулозе лица се шаљу на даље анализе. Тестирање на ХИВ се обавља само на лични захтев, као и тестирање на хепатитис Б и Ц, али интересената није било. НПМ напомиње да би Служба за здравствену заштиту требала да сваком новопридошлом лицу лишеном слободе понуди, у року од 24 сата од пријема, добровољно тестирање на ХИВ, хепатитис Б и Ц.

13. ПРЕПОРУКА СРТ:

ЦПТ препоручује да се затворска управа Окружног затвора у Београду, као и других затворских установа, подсети на њихову обавезу да обавесте надлежне тужилачке органе о свим случајевима новопримљених затвореника са повредама које указују на могуће злостављање полиције.

НАЛАЗ НПМ:

О уоченим и евидентираним повредама, Служба за здравствену заштиту обавештава управника, те се за повреде за које се сумња да су настале насилно, или лице наведе да их је задобило од стране полиције, обавештава јавно тужилаштво.

14. ПРЕПОРУКА СРТ:

ЦПТ препоручује српским властима да предузму кораке како би осигурале поштовање принципа еквивалентности неге, пружајући исти ниво приступа директном антивирусном лечењу затвореницима са дијагнозом хепатитиса Ц као што се нуди у заједници. Даље, вакцинацију против хепатитиса Б треба обезбедити затвореницима широм затворског система у светлу распрострањености злоупотребе супстанци и историје злоупотребе ињекционих дрога.

НАЛАЗ НПМ:

Уколико је антивирусно лечење лица лишеног слободе са дијагнозом хепатитиса Ц започето пре доласка на издржавање казне такво лечење се наставља у заводу, а уколико се током трајања издржавања казне јави потреба за лечењем, сваком лицу би то било омогућено у сарадњи са надлежним здравственим установама. Организована понуда вакцинације против хепатитиса Б не постоји, али би могла да се спроведе на лични захтев, чега до сада није било у пракси. У вези са тим, НПМ напомиње да би Служба за здравствену заштиту требала да сваком новопридошлом лицу лишеном слободе, укаже на могућност добровољног вакцинисања.

15. ПРЕПОРУКА СРТ:

Комитет препоручује да српске власти уведу праксу спровођења темељне истраге о свакој смрти затвореника, посебно у циљу утврђивања да ли постоје лекције које се могу научити у вези са радним процедурама.

Даље, ЦПТ понавља своју препоруку да се затворској управи и затворским лекарима систематски достављају закључци обдукционих извештаја (или барем подаци о узроку смрти), као и сви резултати судске истраге у таквим случајевима, који се тичу затвореника који умру у притвору у затвору или у спољној болници након што су пребачени из својих установа. У том смислу, Републички јавни тужилац требало би да изда обавезно упутство свим основним тужилаштвима у читавој земљи о аутоматском преносу наређених обдукционих извештаја затвореника управи затвора.

НАЛАЗ НПМ:

Према наводима запослених у Служби за здравствену заштиту, у ситуацијама када лице лишено слободе умре заводу или у болници након што је пребачен из завода, обдукција се обавља и по њеном завршетку извештај доставља заводу.

16. ПРЕПОРУКА СРТ:

ЦПТ препоручује да српске власти нагласе надзорним судијама важност њихове улоге као непристрасне и независне контроле затворске праксе.

НАЛАЗ НПМ:

Судија за извршење кривичних санкција обилази завод једном у три месеца, при чему је последњи пут у заводу био 17.10.2023. године. Приликом обиласка завода, судија разговара са лицима лишеним слободе и обилази просторије у којима бораве, а своја запажања у усменом разговору преноси управнику.

17. ПРЕПОРУКА СРТ:

Комитет позива српске власти да предузму конкретне мере за израду дневног програма активности за све притворенике на основу напора започетих у КПЗ Панчево. Циљ би требало да буде да се затвореницима обезбеди најмање осам сати активности ван ћелије (рад, стручни курсеви, образовање, рекреација и спорт).

НАЛАЗ НПМ:

Притворена лица на располагању имају боравак на свежем ваздуху у трајању од једног сата, могућност коришћења теретане три пута недељно и играња стони тениса сат времена. Већи део дана притворена лица време проводе у спаваоницама, играју друштвене игре, слушају радио или гледају телевизијски програм.

5.

ПРЕПОРУКА

ОЗ Смедерево предузеће мере ради упошљавања и организовања других сврсисходних активности за заинтересоване притворенике, у складу са законом и важећим стандардима и свим притвореним лицима омогућити да на свежем ваздуху проводе најмање два часа дневно.

18. ПРЕПОРУКА СРТ:

Комитет понавља своју препоруку да српске власти предузму кораке да свим малолетним преступницима који су смештени у притвору, без обзира на период притвора, обезбеде пун програм сврсисходних активности (укључујући образовање, спорт и рекреацију).

НАЛАЗ НПМ:

У тренутку посете НПМ, у заводу се у притвору налазило једно малолетно лице које је на основу сагласности суда било смештено у спаваоницу са још четири пунолетна притворена лица. Ово лице осим боравка на свежем ваздуху није укључено у друге активности нити образовање.

6.

ПРЕПОРУКА

ОЗ Смедерево ће предузети активности да се малолетним лицима која се налазе у притвору обезбеди програм сврсисходних активности, укључујући образовање, спорт и рекреацију.

19. ПРЕПОРУКА СРТ:

Комитет понавља своју препоруку да српске власти развију родно специфичан приступ према затвореницама у истражном притвору, нудећи им значајнији људски контакт и психолошку помоћ како би надокнадиле продужене периоде де факто самице којима су повремено изложене. Комитет позива српске власти да предузму конкретне мере за развој програма активности за затворенице смештене у истражним притворима широм земље. Циљ би требало да буде да се затвореницима обезбеди најмање осам сати активности ван ћелије (рад, стручни курсеви, образовање, рекреација и спорт).

НАЛАЗ НПМ:

У тренутку посете у притвору се налазило шест жена, смештених у три спаваонице, од којих је већина у притвору у дужем временском периоду (преко девет месеци). На располагању имају боравак на свежем ваздуху који обично траје око пола сата. Нису укључене у било какве курсеве, образовање, рад, нити имају на располагању сврсисходне активности. Према речима притвореница са којима је тим НПМ обавио разговоре омогућена им је психолошка подршка, односно разговори за лекаром специјалистом психијатрије.

7.

ПРЕПОРУКА

ОЗ Смедерево ће предузети конкретне мере за развој програма активности за жене које се налазе у притвору, укључујући рад, стручне курсеве, образовање, рекреацију и спорт.

20. ПРЕПОРУКА СРТ:

Комитет препоручује да српски органи, у консултацији са надлежним судским и тужилачким органима, примењују принцип наметања затворених посета само у изузетним околностима и на основу индивидуалне процене ризика, уместо да усвајају систематску забрану везану за на ток истрага и кривичног поступка (до подизања оптужнице). Даље, Комитет такође препоручује да се право на посете за притворенике продужи на једну посету недељно.

НАЛАЗ НПМ:

Посете свим лицима у притвору су у највећем броју затворене, а у појединачним случајевима уочено је да су уз одобрење суда биле дозвољене и отворене посете. Посете се одвијају једном недељно у трајању од 15 минута.

21. ПРЕПОРУКА СРТ:

Комитет позива српске власти да предузму неопходне кораке, укључујући и законодавну природу, како би осигурали да се притвореницима омогући редован и чест приступ телефону.

НАЛАЗ НПМ:

Приступ телефону, односно обављање телефонских разговора када су у питању притворена лица зависи од одобрења поступајућег судије. Према наводима притворених лица са којима је НПМ обавио ненадзирани разговоре, већина је навела да изузетно ретко има могућност обављања телефонских разговора.

22. ПРЕПОРУКА СРТ:

Комитет понавља своју препоруку да српске власти обезбеде да прибегавање претресу новопридошлих притвореника буде засновано на индивидуалној процени ризика, подложно ригорозним критеријумима и надзору, и да се спроводи на начин који поштује људско достојанство. Даље, треба уложити све разумне напоре да се неугодност сведе на минимум; од притворених лица која се претресају не треба захтевати да скину сву одећу истовремено. Односно, особи треба дозволити да скине одећу изнад струка и да се поново обуче пре него што скине даљу одећу. Даље, телесни претреси малолетника треба да се врше само као последње средство, односно само када се сматра да је ризик за безбедност себе или других посебно висок и када се не могу применити мање наметљиве мере.

Комитет препоручује да српске власти обезбеде да када се малолетни затвореници превозе и изводе ван круга, употреба лисица буде изузетна и заснована на индивидуалној процени ризика.

НАЛАЗ НПМ:

Према наводима притвореника, претреси се обављају на начин који поштује људско достојанство при чему се сва одећа не скида истовремено. Претреси се обављају углавном једном месечно. Међутим, малолетно лице које борави у притвору претреса се сваки пут када се претресају и остала лица која бораве са њим у спаваоници. Такође, приликом спровода, односно изласка ван завода, истом су везиване руке. Према службеним наводима, наведено је из разлога што је у питању лице које је испољавало насилна понашања, те је процена надлежних служби да је неопходна употреба средстава за везивање приликом изласка из завода.

23. ПРЕПОРУКА СРТ:

Малолетницима у притвору треба обезбедити адекватну хранљиву, довољно калоричну и добро избалансирану исхрану, као и приступ великој количини течности за њихове потребе. Даље, треба поштовати прехранбене потребе и обичаје страних затвореника, посебно оних исламског порекла.

НАЛАЗ НПМ:

Као што је наведено, у тренутку посете НПМ у притвору се налазило једно малолетно лице. Према његовим наводима, он је једно време имао појачану исхрану, али последњих месец дана добија исте оброке као и остала притворена лица. **НПМ скреће пажњу да је потребно малолетним лицима континуирано обезбеђивати нутритивно и количински богату исхрану имајући у виду да су у питању лица која се налазе у телесном сазревању.** Са друге стране, према наводима лица лишених

слободе, у заводу је омогућена исхрана у складу са верским обичајима, а једна притвореница је навела да је вегетаријанац и да јој је омогућена исхрана у складу са наведеним.

24. ПРЕПОРУКА СРТ:

Комитет позива српске власти и Службу за извршење кривичних санкција да усвоје стални програм редовног реновирања, одржавања, дезинфекције и опремања постојећих истражних затвора широм земље, са јасним временским распоредом, наменском буџетском линијом и надзором.

НАЛАЗ НПМ:

Иако је хигијена у одељењу притвора на задовољавајућем нивоу, број лица који се налазе у притвору значајно превазилази расположиве смештајне капацитете.

НПМ овим извештајем жели да скрене пажњу Управи за извршење кривичних санкција на алармантно стање у заводу у погледу пренасељености смештајних капацитета и у одељењу притвора и у затвореном одељењу завода, те да укаже на то да је неопходно без одлагања приступити решавању овог проблема имајући у виду да би овакво стање у продуженом трајању и кумулативно, могло достићи праг нечовечног и понижавајућег поступања према лицима лишеним слободе која се налазе у заводу, као и да уједно представља ризик за безбедан рад запослених и пораст броја нежељених догађаја.

Имајући у виду чињеницу да је на дан посете у Одељењу притвора боравило 84 лица, што значајно превазилази расположиве смештајне капацитете, да је НПМ уочио да су поједина лица у притвору у дужем временском периоду (годину дана, а поједини и у дужем периоду), НПМ сматра да би Виши суд у Смедереву и основни судови на подручју за које је овај суд основан требало да имају ове чињенице у виду приликом одређивања мере притвора, да предузму активности да се притвор одређује само ако се иста сврха не може остварити другом мером, као и да поступају са нарочитом хитношћу ако се лице налази у притвору. Из наведеног разлога, НПМ доставља овај извештај и Вишем суду у Смедереву.